

“La tutela de la llengua mai no hauria d’haver eixit de la universitat ni del IEC”

Des de fa set anys, Ferran Carbó dirigeix l’Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (IIFV), que aplega una cinquantena de doctors en Filologia Catalana i en Traducció i Interpretació de les tres grans universitats públiques valencianes. Fins la creació de l’Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL), l’IIFV oficiava com a referent normatiu al País Valencià, i des d’aquesta talaia Carbó alerta dels riscos que el ‘Diccionari’ de l’AVL comporta per a la llengua ja consolidada.

Era l’any 1978 i els carrers de València bullien quan el filòleg Manuel Sanchis Guarnier —un dels impulsors de les Normes de Castelló, que el 1932, dins de la unitat de la llengua catalana, havien establert el marc normatiu valencià— va crear l’Institut Universitari de Filologia Valenciana, que aplegava la majoria de doctors en Filologia Catalana que impartien classe a la UV però que no va rebre aquest cognom —de Filologia Catalana— perquè la convulsió del moment no ho recomanava.

El 1996, en arribar a la majoria d’edat, l’Institut Universitari va esdevenir interuniversitari (IIFV). A la Universitat d’Alacant (UA) i la Universitat Jaume I de Castelló (UJI) s’havien creat estudis de Filologia Catalana i de Traducció i Interpretació, i l’IIFV va aixopugar-los com a òrgan normatiu de referència que era al País Valencià, sempre en consonància amb les directrius emanades de l’Institut d’Estudis Catalans (IEC). De fet, hi ha membres de l’IIFV que alhora pertanyen al IEC, una entitat amb què la relació és molt fluïda. Entre la cinquan-

tena d’integrants de l’IIFV, també n’hi ha que formen part de l’Acadèmia Valenciana de la Llengua, que va començar a caminar el 2001 i acaba de publicar el *Diccionari normatiu valencià* (DNV) —amb més de 93.000 entrades— enmig d’un rebombori important: el govern d’Alberto Fabra rebutja la definició de *valencià* que l’homologa al català.

Divendres passat, de fet, els acadèmics van analitzar el dictamen que la Generalitat va encarregar al Consell Jurídic Consultiu segons el qual l’AVL ha fet una definició “extravagant” de la llengua. La majoria, però, defensa no fer-hi cap retoc. Més enllà d’això, Ferran Carbó, catedràtic de Filologia Catalana i director de l’IIFV des del 2007, es mostra crític amb l’obra aprovada pels acadèmics —va rebre 16 vots a favor, dos en contra i dues abstencions— perquè no se’ls ha consultat ni a ells ni al IEC i, sobretot, perquè és excessivament “particularista”.

—**Què us sembla, en general, el *Diccionari normatiu valencià* que acaba de publicar l’AVL?**

BRATIS L CAMPS

—D’entrada em sorprèn el procediment d’elaboració, perquè s’ha deixat de banda la coordinació, el consens o la valoració amb les universitats valencianes i amb el IEC. Des de les Normes de Castelló, el 1932, el valencià escrit ha seguit les pautes lingüístiques del IEC. I de manera molt especial, durant els últims quaranta anys, les universitats valencianes amb estudis de filologia han tingut un lideratge i protagonisme indiscutible, amb l’IIFV, creat el 1978 per Manuel Sanchis Guarnier, amb els departaments de Filologia Catalana, amb les facultats de Filologia i els serveis de Normalització Lingüística de les universitats. La llengua escrita consolidada al País Valencià durant els últims 40 anys passa per la formació universitària de milers de professionals que han confirmat un model de llengua escrita que ha estat

present, per exemple, en l'ensenyament o en la llengua literària. No s'acaba d'entendre que una obra que es vol normativa no haja estat consultada o coordinada ni amb el IEC ni amb l'IIFV, al capdavant els especialistes del món de la filologia entesa com a disciplina científica. En la societat actual és als centres de recerca, i de manera especial a les universitats, on hi ha l'especialització i hi ha la garantia del rigor científic. I la sistematització normativa del lèxic no hauria de quedar-ne al marge o anar per lliure.

—**No hi ha hagut diàleg, doncs.**

—Institucionalment no hi ha hagut cap tipus de contacte. Potser algú va fer alguna consulta a títol personal, però tampoc no em consta. Jo, el DNV, l'he descobert un cop l'han penjat al web, i especialistes en lèxic de l'IIFV, també.

—**És lògic, això?**

—No hauria de ser-ho, no és un signe de normalitat, com tampoc no ho és que el IEC —que ha regulat la llengua a nivell normatiu durant l'últim segle— no haja estat consultat en una obra com aquesta.

—**Us fa l'efecte que és un diccionari massa dialectalitzant? Hi ha un excés d'entrades? En qualsevol cas, quines paraules de les que heu consultat us han cridat més l'atenció?**

—Hi ha encerts innegables, com el fet que s'haja recollit molt de lèxic, l'aparició de la transcripció fonètica, o l'entrada de frases fetes... Tanmateix, crec que hi ha un problema previ, de plantejament: un desajust entre el tipus de diccionari que anuncien al títol i el que s'ha fet a l'interior. Així, cal distingir entre el que és un diccionari normatiu del que és diccionari descriptiu o d'ús. Mentre aquest segon tipus mostra i documenta —tan ex-

haustivament com pot— la riquesa i la diversitat de la llengua viva i oral, perquè la seua orientació és a la diversitat parlada, el normatiu es guia per la norma i s'orienta al registre formal i la llengua escrita, tenint present l'estàndard, evidentment, perquè el criteri ha de ser unificador i ha de facilitar la intercomunicació entre els parlants d'una mateixa llengua. Un diccionari pot ser molt exhaustiu per la quantitat de vocabulari documentat però no per això és recomanable com a normatiu. Recordem, si no, els 10 volums del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, conegut com l'Alcover-Moll.

Al meu parer, el DNV parteix d'una confusió de plantejament inicial: vol ser normatiu però usa criteris que responen més aviat a un diccionari descriptiu i d'usos: els de la diversificació i les particularitats. Incorporar també col·loquialismes, castellanismes, dialectalismes de comarques o fins i tot variants basades en la pronunciació amb el fonament que es diuen i estan vives en la llengua parlada és, a més de descriure una realitat de la llengua oral, contribuir a diversificar la unitat de formes de la llengua escrita, del registre formal. A cap filòleg seriós li passaria pel cap, en un diccionari normatiu de la llengua espanyola, donar entrades a les paraules amb pronunciació de *seseo*, és a dir, a pronunciacions diferenciades d'una mateixa paraula unificada en l'escriptura, com passa en aquest per exemple amb *sancer* o *sencer*, o entre *gener* i *giner*, o *coneixement* i *coneximent*, *lògic* i *llògic*, *artista* i *artiste*, o per posar ja un cas exagerat, els quatre mots *esportista*, *esportiste*, *deportista*, *deportiste*. Crear duplicitats innecessàries per pronunciacions diferenciades confon l'usuari de la llengua escrita.

—**Sempre se'n prioritza una, però, i tot sovint, la que ja s'ha consolidat.**

—Però no oblidem que es tracta d'un diccionari normatiu. Una prioritització de termes és bona depenent de l'usuari: si diferència bé els registres, perfecte, però no crec que aquest siga el perfil d'usuari d'un diccionari que a la portada anomenen *normatiu*. La majoria de gent hi anirà per comprovar si la paraula hi és, i en cas que hi siga, l'escriuran de seguida.

—**Encara que el mateix diccionari els en recomane una altra?**

—Voleu dir que llegiran el que ve després? Qui consulta *alcançar* perquè des-

coneix si és correcta, llegirà l'explicació? Un diccionari normatiu ha de tendir a la unitat, no a la diversificació. Per comptes d'incrementar lèxic, hauria d'ajustar-lo en funció del lèxic ja consolidat. Quin sentit té que, un cop consolidat *gener*, s'accepte *giner*? Qui escriu en valencià ja escriu *gener*! Quin sentit té, si, a la tapa del diccionari, hi diu *normatiu*?

—**Sobretot, satisfer alguna gent que prové del secessionisme.**

—[*Silenci llarg*] I aquesta gent, els darrers trenta o cinquanta anys, ha escrit sistemàticament en valencià?

—**No calia un diccionari normatiu?**

—De diccionaris normatius, ja n'hi havia. Si l'AVL volia fer-ne un, d'acord, però en sintonia amb els altres.

—**De sintonia, n'hi ha. Tot el lèxic del diccionari del IEC hi és admès.**

—Si fas un diccionari normatiu, no has de buscar la particularització. Si vols fer un diccionari particularista, fes-lo d'usos. En castellà n'hi ha, i molts.

—**Els acadèmics han recollit algunes paraules que ja fa cinc segles que s'escriuen al País Valencià.**

—Què hem de fer? Reintroduir totes les paraules que s'han utilitzat en algun moment de la història? Cal centrar-se més en la llengua consolidada i no tant en segons quines paraules, encara que les diguera un escriptor d'ara fa cinc segles. Si cal introduir cap paraula nova, cal introduir-la a tots els diccionaris de la llengua catalana, el del IEC inclòs. No té sentit de fer-ho fragmentadament, en uns indrets sí i en uns altres no. Ha de prevaler la coordinació, no la fragmentació.

—**Molts membres de l'AVL asseguren que el diccionari permetrà que l'estàndard valencià resulte més proper i atractiu. Hi esteu d'acord?**

—No sé si més proper o més confús. Cal tenir present que el perfil majoritari de l'usuari d'un diccionari normatiu valencià és aquella persona que va al diccionari per veure si aquella paraula que vol confirmar és correcta o no, si té entrada o no. Aquest tipus d'usuari vol resoldre dubtes. No crec que siga positiu oferir-li castellanismes —ara sovint considerats en el DNV com a formes col·loquials o pròpies de registres no formals— perquè aquest usuari que fa la consulta veu les paraules incorporades amb entrada pròpia. Així, mots com *alcançar*, *assumpt*, *rabo*, *robo*... per posar-ne algun exemple puntual. Convé no oblidar que en

“Un diccionari normatiu ha de tendir a la unitat, no a la diversificació”, diu Carbó, que retreu a l'AVL

“Crear duplicitats innecessàries per pronunciacions diferenciades confon l'usuari de la llengua escrita”

la llengua consolidada al País Valencià algunes d'aquestes paraules no han sigut admeses normativament.

Aquest diccionari té un marcat to particularista, buscat intencionadament, però dins el marc de la unitat de la llengua catalana. Si l'AVL aspira a guanyar-se un crèdit acadèmic, ha de coordinar-se amb unes altres institucions competents sobre la llengua. En el cas contrari podem trobar-nos amb la paradoxa que un estudiant de Vinaròs escriu *alcançar* com a correcte i a un de Tortosa li ho conside-

ren incorrecte. O que en la mateixa ciutat de València en l'administració es considera correcte mentre que a la universitat, no. Fins i tot el model de la llengua en la redacció de les entrades del DNV és una mostra d'aquest particularisme exagerat: margina formes consolidades en la llengua escrita i formal com els demostratius reforçats (*aquest...*) i opta per les formes simples (*este...*), o substitueix els incoactius en *-eix* per les formes en *-ix*.

—**L'acostament de la norma a la llengua popular pot implicar un augment del nombre d'usuaris, tal com suggereixen els acadèmics?**

—No ho crec. Per incrementar els parlants calen campanyes i actuacions decisives des de l'administració i els mitjans de comunicació, més que no l'elaboració d'un diccionari amb orientació dialectal. Sobretot, cal voluntat política per part dels que governen.

—**Us fan el pes les definicions de valencià i de català recollides al diccionari? Han aixecat molta polseguera.**

una manca d'interlocució amb el IEC i l'IIFV.

—La definició de *valencià* que fa aquest diccionari és la d'una paraula més dins el conjunt del lèxic, és una definició adequada i que s'ajusta al rigor filològic i històric. De fet, no es diferencia molt de la del *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia. I a cap institució política espanyola, ni de cap indret del món, se li acut que aquesta acadèmia espanyola haja de canviar la definició de "valenciano" o d'una altra paraula, perquè no agrada als polítics valencians de torn, ja que farien el ridícul i seria un descrèdit. Una vegada més des del govern valencià s'ha potenciat, amb intencionalitat política, una polèmica absurda sobre la denominació de la llengua catalana al País Valencià i s'ha pretès desviar l'atenció dels mitjans de comunicació respecte als problemes reals de la ciutadania.

—Què us semblaria que se n'alterara la redacció, un cop llegit el dictamen del Consell Jurídic Consultiu?

—Aquest consell consultiu, com molts d'altres, està format i cobert per quotes

“Si hi haguera cap canvi [en la definició de ‘valencià’ del DNV], el descrèdit de l’AVL seria absolut”

polítiques. No podem esperar, per tant, independència en els seus pronunciaments, perquè responen a interessos i actuacions polítiques i no jurídiques, sempre favorables a qui els han posat per afinitat. Això invalida el seu dictamen. De fet, no han respectat gens ni mica la jurisprudència existent, per exemple amb motiu de les sentències respecte al nom de llengua catalana en els estatuts de la Universitat de València. Ara, *a posteriori* d'aquestes ingerències, qualsevol retrocés, cessió o modificació de la definició polemitzada comportaria el descrèdit més absolut de l'AVL, institució, per cert, també creada i coberta per quotes repartides entre dues forces polítiques, i per tant, amb un problema fundacional paregut.

—Què penseu que passarà?

—Si hi haguera cap canvi, el descrèdit de l'AVL seria absolut. No sé quant pressionarà el poder polític i quina serà la reacció dels acadèmics, però. Al capdavant, qui hi ha entrat, ho ha fet per quotes partidistes.

—Si us hagueren ofert accedir-hi, ho hauríeu acceptat?

—No.

—Per què?

—Perquè em guanye la vida a la universitat i pense que la tutela de la llengua mai no hauria d'haver eixit de la universitat ni del IEC. A les illes Balears, la universitat continua ostentant aquesta tutela. Qualsevol altra fórmula, encara més si depèn de quotes d'ingrés imposades pels partits, em sembla més que discutible.

—Coneixeu el cas d'algun professor universitari a qui li proposaren formar-ne part i declinara la invitació?

—Sí, sí que en conec.

—Fins la creació de l'AVL, l'IIFV vetllava per la normativa del català al País Valencià. Quina funció té ara?

—L'IIFV és el segon institut universitari més antic de la Universitat de València, és un organisme de recerca i

d'investigació. I, a més, continua sent el referent per a la llengua en l'àmbit científic i, evidentment, en el món universitari. D'on sorgeixen llicenciats els professors de llengua, més que de les universitats i dels estudis que ofereixen els departaments de Filologia Catalana i les facultats de Filologia i de Magisteri?

—Trobeu a faltar més comunicació entre l'AVL i l'IIFV, doncs.

—Qualsevol comunicació ha de començar pel respecte de la normativa consolidada en l'ensenyament, en la literatura i en l'administració, per una entesa i sintonia en qualsevol aspecte que afecte la normativa, perquè l'IIFV és l'organisme que integra els millors especialistes de les nostres universitats en l'estudi i la recerca del valencià i en el conjunt de la filologia catalana referida al País Valencià. A més, és l'únic independent al poder polític, perquè es basa en la recerca, la investigació i el rigor científic.

—Segons l'Estatut valencià, l'ens normatiu és l'AVL, però els professors de llengua, a les universitats, els formeu amb una normativa menys laxa. No és kàfkià, tot plegat?

—De les Normes de Castelló ençà, al País Valencià havíem seguit el camí que ens marcava el IEC, i a la universitat, hem fet igual. Ara l'AVL ha introduït al seu diccionari particularismes lèxics, però des del punt de vista gramatical o de morfosintaxi, no hi ha novetats.

—Com enteneu que serà rebut el diccionari de l'AVL al IEC?

—La regulació de la llengua catalana durant l'últim segle l'ha realitzada l'Institut d'Estudis Catalans, no sols a Catalunya sinó també al País Valencià: només cal recordar el camí normatiu recorregut per les gramàtiques de Sanchis Guarnier o de Carles Salvador, dels anys cinquanta, o la tasca posterior d'Enric Valor. Per tant, no es tracta de com serà rebut al IEC, sinó del fet que un diccionari mai no hauria de dir-se normatiu sense l'aval explícit del IEC.

—Els membres de l'IIFV que també ho són de l'AVL i del IEC, podrien fer de pont?

—Això seria delegar una entesa institucional sobre algunes persones en concret. Es tracta d'organismes públics i la coordinació no ha de ser a títol particular. Si no, cadascú anirà per lliure.

Victor Maceda